

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄. - ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ΄.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1880

Οὐκ ἔστι περὶ θεοῦ ἢ θεοτέρου ἀνθρώπου
βουλευσάμενος ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οικειῶν. (Πλάτ. Θεαγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1880

τὸν ἐξασθενοῦται ἢ θύραθεν παιδεία ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ δὲν φαίνεται συγγραφεὺς ἄλλος λόγου ἄξιος πλὴν τοῦ Καρχηδονίου ποιητοῦ Νεμεσιανοῦ. Ἐκτοτε συγκεντροῦται ἐν τῷ χριστιανισμῷ πᾶσα ἡ ἰσχὺς τοῦ λιβυκοῦ πνεύματος. Ὁ χριστιανισμὸς λαμπρύνει τὴν λιβυκὴν χώραν ἀδιαλείπτως ἀπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ καὶ Μινουτίου τοῦ Φήλικος¹ μέχρι τοῦ Κυπριανοῦ², τοῦ Ἀρνοβίου, τοῦ Λακταντίου³ καὶ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου⁴.

Ἡ εἰδικὴ προστασία, ἣν οἱ αὐτοκράτορες τῆς δυναστείας τοῦ Σευήρου ἐπεδαψίλευσαν τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ, ἔφερε τὸν σπουδαιότατον τοῦτον κλάδον τῶν ῥωμαϊκῶν σπουδασμάτων εἰς ἀκμὴν ἐν τῇ Φοινίκῃ, ἐν τῷ μέσῳ δὴ λαῶν ἑλληνογλώσσων. Ἡ Τύρος παρήγαγε τὸν Παπιανὸν καὶ τὸν Οὐλπιανὸν ἡ δὲ νομικὴ σχολὴ τῆς Βηρυτοῦ ἦλθε μὲν ταχέως εἰς ἀμιλλαν πρὸς τὴν τῆς Ῥώμης, ἠξιώθη δὲ νὰ κληθῇ *legum nutritrix*, θρέπτειρα τῶν νόμων. Παρὰ τῷ Παπιανῷ, τῷ Οὐλπιανῷ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτῶν παρετηρήθη ὅχι μόνον ἐν τῇ ὕλῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ εἶδει ἀσιατικὸς τις τρόπος, ὃν οἱ νεώτεροι νομομαθεῖς ἀπεκάλεσαν ἡμιμουδαϊσμόν.

ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ἡ τεχνικὴ ἀνάγνωσις εἶναι λίαν παρημελημένη παρ' ἡμῖν. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εὐρίσκεται ἔτι καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν εἰς προπαρασκευαστικόν τινα ὄργανισμόν. Οἱ πάντες δηλαδὴ ἐπιθυμοῦμεν νὰ μανθάνωμεν, ἀλλ' ἀμελοῦμεν ἐκείνων τῶν μαθημάτων, ἅτινα δύνανται νὰ θεωρῶνται ὡς βάσις πάσης ἐπιστημονικῆς παιδεύσεως· εἶναι δὲ καὶ ἡ τεχνικὴ ἀνάγνωσις εἰς τῶν ἀκρογωνιαίων λίθων πάσης παιδεύσεως καὶ δὴ τῆς προκαταρκτικῆς τῆς καὶ ἄλλως δημοτικῆς καλουμένης. Καὶ ἀρέσκει μὲν τοῦτο καλῶς γινόμενον, καὶ ἐπαινεῖται ὁ μετὰ τέχνης καὶ χάριτος ἀναγινώσκων, οὐδεμίαν δὲ λαμβάνεται φροντίς, ἵνα ἡ τεχνικὴ ἀνάγνωσις εἰσαχθῇ καὶ εἰς τὰ παρ' ἡμῖν σχολεῖα καὶ συγκαταλεχθῇ ἐν τῇ τάξει τῶν διδακτέων μαθημάτων.

¹ Ἐζησαν ἀμφότεροι ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς δυναστείας τοῦ Σευήρου.

² Ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ τῷ 268.

³ Ἀμφότεροι σύγχρονοι τοῦ Διοκλητιανοῦ, τῷ 268.

⁴ Ἀπέθανε τῷ 430.

Ἄλλ' ἐάν τις ἀρνηθῆ νὰ καταλέξῃ τοῦτο ἐν τοῖς κυρίοις μαθήμασιν, εἰς τὴν ἄμεσον καὶ πραγματικὴν ἀποβλέπων ὠφέλειαν, ἀναμφισβητήτως ἕμως κατέχει ἐν τοῖς δευτερεύουσι τὴν πρωτεύουσαν θέσιν. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον κοινωνικὸν καὶ ὡς τοιοῦτον δὲν μανθάνει μόνον πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ ὠφέλειαν, ἀλλ' ἵνα ὠφελήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους· ὁ μαθὼν χρήσιμα καὶ τερπνὰ φύσει φέρεται εἰς τὸ μεταδιδόναι καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα, οὐδὲ δύναται μάλιστα νὰ αἰσθανθῆ ἀληθῆ χαρὰν καὶ τέρψιν, ἂν συνέχῃ καὶ συγκατακλείῃ ἐν ἑαυτῷ ὅσα ἔχει ἰδεῖ ἢ ἀναγνώσει τερπνὰ καὶ διδακτικά, καὶ μὴ κοινολογῆ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις. Ἡ συνομιλία λοιπὸν καὶ ἡ ἀνάγνωσις φαίνονται οὕσαι ὡς δύο ἄφθονοι πηγαὶ ἀρδεύουσαι τὴν πνευματικὴν ἄρουραν καὶ ἀναπτύσσουσαι αὐτήν. Καὶ τῶντι διὰ τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως ἐκφαίνονται αἱ ἰδέαι καὶ τὰ πράγματα καὶ λαμβάνει ζῶν τὸ νεκρὸν γράμμα· δι' αὐτῆς παράγεται τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκούοντος, προσελκύεται ἡ προσοχὴ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτῆς συγκινεῖται καὶ πείθεται. Τούτων δ' ἕνεκα ἔχει ἡ τεχνικὴ ἀνάγνωσις σπουδαῖον μέρος ἐν τῇ ἐκπαίδευσί, ἐν τῇ ἀγωγῇ, ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ, καὶ εἶναι ἡ κλείς, οὕτως εἶπεν, δι' ἧς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν εὐληπτον παράστασιν τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ νοοῦμεν τὸν ἐνδιάθετον λόγον. Διὰ τοῦτο πολλὰ τῶν νεωτέρων ἔθνῶν, ὅσα προηγούνται εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν παιδείαν, θεωροῦσι τὴν ἀνάγνωσιν χρησιμωτάτην καὶ ἀναγκαιοτάτην. Ἐν ταῖς Ἠνωμέναις π. χ. Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς καταλογίζεται ἐν τῇ τάξει τῶν στοιχειωδῶν μαθημάτων τῆς δημοσίας παιδεύσεως καὶ θεωρεῖται ὡς βᾶσις τῆς ἐν τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις διδασκαλίας, ἐν δὲ τῇ Γαλλικῇ Ἑλβετίᾳ ὑπάρχει ἔδρα καθηγητοῦ ἐν τοῖς ἀνωτέροις παρθεναγωγείοις, ἐν τοῖς Λυκείοις καὶ ἐν τῷ Γυμνασίῳ, πάντες δ' ἐκεῖ οἱ δημοδιδάσκαλοι, ὡς καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἀσκοῦσι τοὺς παῖδας εἰς τὸ μεγαλοφώνως καὶ μετὰ τέχνης ἀναγινώσκειν.

Παρ' ἡμῖν ὅμως οὐδεμία καταβάλλεται φροντίς, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἵνα τὸ χρησιμώτατον τοῦτο μάθημα καταλάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ θέσιν· οἱ πάντες καὶ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι περὶ μικροῦ ποιούμεθα αὐτὸ καὶ πάρεργον καὶ ἐπουσιῶδες ἡγούμεθα καὶ ὡς χρόνου δεόμενον ἀπεδιώξαμεν τῶν σχολείων καὶ διεγράψαμεν ἀπὸ τῶν δημοσίων προγραμμάτων. Ἐπειδὴ δὲ δὲν διδάσκεται ἐν τοῖς σχολείοις, διὰ τοῦτο παντάπασιν ἀτελῶς πανταχοῦ λειτουργεῖ· ἀπόδειξις δὲ τῶν λεγομένων ὑπ' ἐμοῦ εἶναι αὐτὴ κατὰ πρῶτον ἡ ἐκκλησία. Πόσαι ὑψηλαὶ ἰδέαι καὶ θρησκευτικαὶ ἀλήθειαι διέρχονται ἀπαρατήρητοι καὶ οὐδεμίαν ἢ μικρὰν ἐγείρουσιν ἐντύπωσιν ἕνεκα τῆς κακῆς τοῦ ἀναγνώστου ἀπαγγελίας; Ἐπικρατεῖ ἔτι

δυστυχῶς ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις ἢ ἀηδῆς καὶ ψυχρὰ ἀνάγνωσις, ἢ τὴν ἀποστροφὴν γεννώσα καὶ τὸν ὕπνον τῶν παρισταμένων προκαλοῦσα. Τίς δύναται εἰπεῖν, ὅτι διατίθεται εὐλαβῶς πρὸς τὸ θεῖον, ἀκούων τὰς κατα-
 νυκτικωτέρας τῶν προσευχῶν οὕτως ἀπαγγελλομένης; Καὶ πῶς δύναται
 νὰ διεγερθῇ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ ὑψωθῇ ὁ νοῦς διὰ προσευχῶν
 ἀναγινωσκομένων ταχέως, ἐρρῖνως καὶ συγκεκριμένως;

Ἄν πρῶτος κανὼν τῆς καλῆς ἀναγνώσεως ἦναι ἡ ἀκριβὴς κατανόησις
 τῶν ἀναγινωσκομένων, ἡμεῖς ἐκ βάσεως σφαιλλόμεθα, παραδόντες παισὶ
 μόλις τὰ βάθρα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καταλιποῦσι καὶ ὅλως ἀστοι-
 χειώτοις, ἢ ἀνθρώποις ἀπείροις καὶ ἀπαιδεύτοις, τὸ σπουδαῖον ἔργον τῆς
 ἐν τοῖς ναοῖς τῶν προσευχῶν καὶ ὕμνων ἀναγνώσεως. Ἄλλὰ μήπως καὶ
 ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου γίνεται κάλλιον; Ἀντὶ
 νὰ ἀναγινώσκωνται αὐτὰ τοῦλάχιστον καθαρῶς, βραδέως καὶ μετ' ἐμφά-
 σεως, ψάλλονται καὶ διὰ τούτου διασπᾶται ἡ συνάρθρωσις, ἢ στίξις καὶ
 ἡ συναρμογὴ τοῦ ὅλου καὶ σκοτίζεται ἡ ἔννοια τῶν θεῶν λογίων.

Καὶ ὅμως μικρά τις προσοχὴ δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὸ πρᾶγμα ἃς
 ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἰσχὺν τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀναγνώστου
 καὶ ἀπαιτήσαντες παρ' αὐτοῦ γνῶσιν τῆς γλώσσης καὶ τεχνικὴν ἀπαγ-
 γελίαν, ἃς παρέχωσιν αὐτῷ τὸν ἀνάλογον μισθόν. Κατάλληλοι πρὸς τοῦτο
 τὸ ἔργον δύνανται μάλιστα νὰ ᾧσιν οἱ φοιτηταὶ τῆς θεολογικῆς σχολῆς
 τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ μαθηταὶ τῆς Ῥιζαρείου καὶ τῶν ἄλλων ἐκκλησια-
 στικῶν σχολῶν, ἀλλ' ἀνάγκη, ἵνα διδάσκωνται πρότερον τὴν μετὰ τέχνης
 ἀνάγνωσιν καὶ ἀπαγγελίαν ὑπὸ ἰδίου διδασκάλου ἱκανοῦ πρὸς τοῦτο. Διὰ
 τούτου καὶ τὰ μέσα θέλομεν παρέχει τούτοις πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν
 σπουδῶν αὐτῶν καὶ κληρὸν θέλομεν σχηματίσει κατὰ μικρὸν ἱεροπρεπῆ,
 γινώσκοντα μὲν ἃ ἀναγινώσκει, καταληπτὰ δὲ ποιοῦντα τὰ θεῖα λόγια
 τοῖς ἐκκλησιαζομένοις διὰ τεχνικῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀπαγγελίας.

Πῶς δὲ γίνεται ἡ ἀνάγνωσις ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, τοῖς δικαστηρίοις,
 τοῖς συλλόγοις καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς διαφόρων τάξεων σχολείοις, περιτ-
 τὸν εἶναι νὰ εἴπωμεν. Ἡ ἀνάγνωσις εἶναι εἶδός τι ψιθυρισμοῦ ἀκαταλή-
 πτου, πατάγου ἀτάκτου, ἢ ἀπηχῆσεως παραπλησίας σχεδὸν τῆς ἐν τοῖς
 ναοῖς γινομένης. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν, τῶν ἀποφάσεων
 καὶ τῶν δημοσίων ἐγγράφων ὀλίγοις μόνον εἶναι καταληπτὴ. Ἐκ τούτου
 λοιπὸν καὶ αἱ ἰδιαίτεροι συνδιαλέξεις ἐν τε τοῖς ναοῖς καὶ τῷ βουλευ-
 τηρίῳ καὶ τοῖς δικαστηρίοις καὶ οἱ ψιθυρισμοὶ καὶ πᾶσαι αἱ ἄτοποι καὶ
 ἄκαιροι καὶ ἀκατάλληλοι ἐνασχολήσεις· εἰκότως· διότι ὅταν τις δὲν ἐννοῇ

τὰ ἀναγινωσκόμενα, οὐ προσέχει τὸν νοῦν, ὁ δὲ μὴ προσέχων περιέχει ἐν ἑαυτῷ πάντα τὰ σπέρματα τῆς ἀταξίας καὶ ζωηρότητος.

Καιρὸς δ' ἤδη, ἵνα καὶ τὸ κακὸν τοῦτο περιορισθῆ πρὸς κοινὴν καὶ ἰδίαν ὠφέλειαν καὶ ἀποφυγὴν τοῦ σκανδάλου καὶ τοῦ κακοῦ παραδείγματος τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας. Ἀλλὰ τοῦτο δύναται νὰ γείνη, ἐὰν τὸ μάθημα τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀπαγγελίας εἰσαχθῆ εἰς πᾶσαν τάξιν σχολείων καὶ εἰς αὐτὸ προσέτι τὸ Πανεπιστήμιον. Ὡς ἐν Ἑλβετία, Γερμανία καὶ ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν πρέπει νὰ ἀρχηται ἡ καθαρὰ καὶ καταληπτὴ ἀνάγνωσις ἐκ τῶν δημοτικῶν σχολείων. Πρέπει νὰ ταχθῆ ἀνὴρ ἱκανὸς πρὸς τοῦτο ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις, πρέπει τέλος ἡ διδασκαλία τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως νὰ διδάσκηται ἐν τῷ διδασκαλίῳ, τῷ φυτωρίῳ τούτῳ τῆς λαοῦ παιδείσεως ὡς κύριον καὶ σπουδαῖον μάθημα. Ὡς ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ μία ἀρετὴ ἀκριβῶς ἐκτελουμένη καθίστησι τὸν ἄνθρωπον εὐδιάθετον καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει ἡ καλῶς γινομένη ἀνάγνωσις καὶ ἀπαγγελία θέλει ἐλαττώσει καὶ τὰς ἄλλας ἡμῶν ἐλλείψεις καὶ θέλει βελτιώσει καὶ τὰ διδακτικὰ μέσα καὶ τὰς μεθόδους.

Ἄλλ' ἵνα εἰσαχθῆ ἐν τοῖς δημοτικοῖς καὶ τοῖς ἀνωτέροις σχολείοις τὸ μάθημα τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀπαγγελίας, πρέπει νὰ συνταχθῶσι βιβλία κατάλληλα πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν. Τὰ παρ' ἡμῖν ἀναγνωστικὰ βιβλία εἶναι ἀτελῆ καὶ δὲν φέρουσι τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς τοῦτο στοιχεῖα. Πρέπει ταῦτα νὰ ἦναι εἰδὸς τι ἐγκυκλοπαιδειῶν, ἐν αἷς νὰ συγκεντρῶνται εὐμεθόδως καὶ τακτικῶς οὐ μόνον τὸ πρακτικόν, χρήσιμον καὶ σπουδαῖον, ἀλλὰ καὶ τὸ τερπνόν. Πρέπει ἡ ὕλη αὐτῶν νὰ ἦναι σύνθετος ἢτοι νὰ περιέχη ἐναλλάξ τὸ πεζὸν μετὰ τῆς ποιήσεως. Πρέπει δὲ τοῦτο νὰ γίνηται μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς πρὸς τοῦτο δὲ ἄς προτάσσονται πρῶτον μῦθοι ἐκλεκτοὶ καὶ εὐληπτοὶ, εἶτα ποιημάτια ἀπλᾶ καὶ ἄς ἐγκατασπείρωνται ἀνέκδοτα καὶ ἱστορήματα καθ' ἅπασαν τὴν βίβλον. Τούτων δὲ ἄς προτιμῶνται τὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἑλληνικῆς ἱστορίας. Συνελόντι δ' εἶπεν τὰ προσόντα τῶν καλῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων συγκεφαλαιοῦνται ἐν τοῖς ἐξῆς: Πρέπει νὰ ἦναι 1) τερπνά 2) διδακτικά 3) ἐπιτήδεια πρὸς ἄσκησιν τοῦ πνεύματος 4) κατάλληλα πρὸς μὀρφωσιν τοῦ ἥθους καὶ 5) καθαρεύοντα τὴν λέξιν. Τοιαῦτα λοιπὸν βιβλία δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι καταλλήλως πρὸς ἄσκησιν τεχνικῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀπαγγελίας.

Ἄλλ' ἐξετάσωμεν μερικώτερον τὰς ιδιότητας τῶν ἀναγνωστικῶν βι-

βλίων· ὅταν τὰ ἀναγινωσκόμενα ὦσι τερπνά, κινεῖται τότε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μαθητοῦ καὶ δύναται οὗτος χωρὶς νὰ ἀποκάμνη, νὰ προσέχη ἄσμενος τὸν νοῦν τοῖς ἀναγινωσκομένοις μέχρι τέλους. Ὅταν δὲ συγχρόνως μετὰ τοῦ τερπνοῦ συνενῶται καὶ τὸ διδακτικόν, τότε ὁ μαθητής, τῆς τέρψεως παρελθούσης, ἀποκομίζει μεθ' ἑαυτοῦ πάντοτε ὠφέλιμόν τι, χρησιμεῦον ὡς ὕλη πρὸς ἐπίρρωσιν τοῦ νοῦ. Ἄλλ' ἐκ τῶν διδακτικῶν πρέπει νὰ προτιμῶνται ἐκεῖνα μάλιστα, ὅσα εἶναι ἐπιτήδεια πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν δυνάμεων τοῦ πνεύματος. Ἡ ἰδιότης τοῦ διδακτικοῦ εἶναι γενικωτάτη· ἐν τοῖς ἀναγινωστικοῖς ὅμως βιβλίοις πρέπει ἐκεῖνα ἐκ τῶν διδακτικῶν νὰ τάσσωνται, ὅσα δύνανται νὰ ἀναπτύξωσι τὰς πνευματικὰς δυνάμεις. Βεβαίως πᾶσαι μὲν αἱ γνώσεις εἶναι ἀναγκαῖαι, ἀλλὰ δὲν ὠφελοῦσιν ἐξίσου καὶ εἰς πᾶσαν ἡλικίαν· δὲν πρέπει δηλαδὴ νὰ συσσωρεύωμεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ μαθητοῦ ἀτάκτους γνώσεις, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνας, ὅσαι εἶναι ἀπλαῖ, εὐληπτοὶ καὶ περιέχουσι συγκεντρωτικὴν τινὰ χρησιμότητα. Ἄλλ' ὅλαι αὗται αἱ γνώσεις δὲν πρέπει νὰ ἦναι ξηραὶ καὶ πρακτικαί, ὠφέλιμοι μόνον εἰς τὸν πραγματικὸν βίον, εἰς ὃν οἱ μαθηταί, τοῦ χρόνου προϊόντος, θὰ ἐπιδοθῶσιν, ἀλλὰ νὰ περιέχωσι καὶ τὰ σπέρματα ἠθικῆς διδασκαλίας, ἅτινα θέλουσιν ἐν τῷ μέλλοντι καρποφορήσει καὶ καταστήσει αὐτοὺς ἀγαθοὺς χριστιανοὺς καὶ χρηστοὺς πολίτας. Τὰ καθήκοντα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεόν, τὸν πλησίον, τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πατρίδα πρέπει διὰ καταλλήλων διδασκαλιῶν νὰ ἐνισχύωνται ἐν ταῖς ἀπαλαῖς ἔτι τῶν παιδῶν ψυχαῖς. Πρέπει τέλος ἡ λέξις νὰ ἦναι καθαρὰ, ἵνα χρησιμεύη ὡς καλὸν ὑπόδειγμα γλώσσης εἰς τὸν μαθητήν. Ἐὰν δηλαδὴ οὗτος ἐννοῇ πάντοτε τὰς γεγραμμένας ἰδέας ὀρθῶς, θὰ καταβάλη φυσικῶς πάντα κόπον νὰ ἐκφράζη, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ. Ἐκ τούτου δὲ θέλει ἀποκτήσει συνηθείας, αἵτινες ὠφελήσουσιν αὐτὸν καθ' ἅπαντα τὸν βίον.

Ἄν δὲ ἡ χρησιμότης μαθήματός τινος καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ, βεβαίως μεγάλη καὶ σπουδαία εἶναι τὰ ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς καλῆς ἀναγνώσεως καὶ ἀπαγγελίας ὠφελήματα. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ταύτῃ θέλομεν καταγράψει τὰ κυριώτερα καὶ ὅσα μάλιστα ἡ πείρα καὶ παρατήρησις ὑπέδειξεν.

Ἄν, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, ἵνα ἀναγινώτῃ τις καλῶς, πρέπει καὶ νὰ ἐννοῇ καλῶς τὰ ἀναγινωσκόμενα, ἔπεται, ὅτι ἡ διδασκαλία καλῆς ἀναγνώσεως συνεπιφέρει καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἀναγινώσκειν καλῶς εἶναι καλλίστη τοῦ πνεύματος ἄσκησις· ἀμφότερα ταῦτα εἶναι ἀναποσπᾶστως συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα καὶ συνυπηρε-

τοῦνται ἀμοιβαίως. Τὸ πνεῦμα δὲ ἀναπτύσσεται, διότι ἀναγκάζεται νὰ προσέχη πρὸς κατανόησιν τῶν ἀναγινωσκομένων, ἢ δὲ μετὰ τέχνης ἀνάγνωσις ρυθμίζεται διὰ τῆς ἀκριβοῦς νοήσεως τοῦ νεκροῦ γράμματος. Ἡ διδασκαλία λοιπὸν τῆς τεχνικῆς ἀναγνώσεως ἀσκεῖ τὴν προσοχὴν καὶ ἐκ τῆς συχνῆς ἀσκήσεως τῆς προσοχῆς γεννᾶται τὸ ἔθος τοῦ κατ' ἔννοιαν ἀναγινώσκειν. Οὕτω δὲ διὰ καλῆς καὶ προσεκτικῆς ἀναγνώσεως λαμβάνομεν τὴν ἔξιν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ συγγραφέως, νὰ λαμβάνωμεν ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ τε πνεύματος καὶ γράμματος καὶ συνελόντι εἶπειν νὰ αἰσθανώμεθα τὰ αὐτὰ σχεδὸν συναισθήματα, οἷα ἠσθάνετο καὶ ἐκεῖνος, ὅτε ἔγραφε ταῦτα. Ἡ ἀκριβὴς δ' αὕτη κατάληψις καὶ συγκίνησις, ἐξωτερικευμένη διὰ τῆς ἀναγνώσεως, καθίστησι τὸν λόγον ζωηρόν, τερπνόν, κατακληλοῦντα τὰ ὦτα τοῦ ἀκροατοῦ καὶ πείθοντα. Διὰ τούτου δὲ συμβαίνει οἱ ξένοι λόγοι νὰ γίνωνται ἴδιον ἡμῶν κτῆμα, καὶ αἰσθανώμεθα τὰς σκέψεις, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς θελήσεις τοῦ ἀναγινωσκομένου συγγραφέως.

Πλὴν δὲ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος ἡ διδασκαλία τῆς καλῆς ἀναγνώσεως ἀναπτύσσει καὶ τὸ σῶμα, ρυθμίζουσα καὶ σχηματίζουσα αὐτὸ φυσικῶς. Δι' αὐτῆς οὐ μόνον τὰ φωνητικὰ ὄργανα βελτιοῦνται, ἀλλὰ καὶ αἱ αἰσθήσεις λεπτύνονται καὶ ἰσχυροποιοῦνται. Καὶ δὲν δύναται μὲν ἡ ἀσκήσις αὕτη νὰ προσθέσῃ φωνὴν εἰς τὸν στερούμενον φύσει ταύτης, δύναται ὅμως τὴν ὑπάρχουσαν νὰ διαμορφώσῃ, πλάσῃ καὶ τακτοποιήσῃ, ἀποκόπτουσα μὲν τὰ ἐλαττώματα, προστιθεῖσα δὲ καὶ συμπληροῦσα τὰ καλὰ αὐτῆς ἰδιώματα. Ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡς ὕλη ἀκατέργαστος· ἵνα πλασθῆ, κανονισθῆ καὶ διαμορφωθῆ, ἔχει χρεῖαν ἀσκήσεως· δι' αὐτῆς μανθάνομεν τὴν μίαν καὶ μόνην φωνὴν νὰ ὑποδιαιρῶμεν εἰς χαμηλὴν, μέσην καὶ ὑψηλὴν καὶ νὰ μεταχειριζώμεθα αὐτὰς καταλλήλως καὶ προσηκόντως. Ἴνα δὲ γίνηται ἡ ἀνάγνωσις καλῶς, πρέπει νὰ διδαχθῆ τις νὰ ἀναπνέῃ καλῶς. Οὔσης δὲ τῆς ἀναπνοῆς διττῆς, ἤτοι εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς, πρέπει ὁ ζητῶν νὰ ἀναγινώσκῃ ὀρθῶς, νὰ μάθῃ πρότερον νὰ εἰσπνέῃ καὶ ἐκπνέῃ κανονικῶς. Ἀλλ' ἡ ἀσκήσις αὕτη ἐνισχύει τοὺς πνεύμονας καὶ διαπλάττει αὐτοὺς καταλλήλως καὶ φυσικῶς. Ἐκ δὲ τῆς ἐνισχύσεως καὶ διαπλάσεως τῶν πνευμόνων ἐξαρτᾶται ἡ ἐνίσχυσις καὶ διάπλασις τοῦ θώρακος ἐξ οὗ κατὰ μέγα μέρος ἐξαρτᾶται καὶ ἡ εὐεξία τοῦ ὅλου σώματος.

Εἰς τὸν ἀναγινώσκοντα μετὰ τέχνης καὶ ἐμφάσεως ἡ ὄρασις καὶ ἡ ἀκοὴ εὐρίσκονται εἰς ἀδιάκοπον προσοχὴν καὶ ἔντασιν. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐθίζονται, ἵνα μὴ μόνον διατρέχωσι τοὺς στίχους ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δε-

ξιά μετὰ τάξεως ἄλλοτε μὲν ταχέως, ἄλλοτε δὲ βραδέως, ἀλλὰ καὶ ἵνα διευθύνωνται εἰς τὸ παριστάμενον πλῆθος, ἀπεικονίζοντες ἐν αὐτοῖς, ὡς ἐν κατόπτρῳ τὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν τῶν ἀναγινωσκομένων. Ὅμοίως δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ὦτα ἐντείνονται· ὁ ἀναγινώσκων δηλαδὴ ἔχει ἀνάγκην οὐ μόνον νὰ βλέπῃ τὴν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἀκροατῶν παραγομένην ἐντύπωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκούῃ. Ἐνῶ λοιπὸν ἀναγινώσκει, ἐντείνει σύναμιν καὶ τὰ ὦτα, ἵνα ἀκούῃ καὶ τὸν ἐλάχιστον ψίθυρον εἴτε εὐαρεσκείας εἴτε δυσαρεσκείας. Διὰ ταύτης δὲ τῆς προσοχῆς ἀσκεῖται ἡ ἀκοὴ καὶ τὸ πνεῦμα γίνεταί προθυμότερον καὶ προσεκτικώτερον.

(Ἔπεται συνέχεια).

Ο ΣΑΙΞΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ.

Πρόοδος τῆς ἠθικῆς ιδέας ἐν τῇ τραγωδίᾳ

«Οἱ ἄνθρωποι, ἀγαπητὲ Βροῦτε, εἶναι οἱ κύριοι τῆς τύχης των· ἐὰν δὲ ἡμεῖς ἡμεθα αὐτῇ ὑποτεταγμένοι, πταίομεν ἡμεῖς αὐτοὶ μᾶλλον ἢ οἱ ἡμέτεροι ἀστέρες». Ταῦτα λέγει ὁ Κάσσιος ἐν τῇ τραγωδίᾳ «ὁ Ἰούλιος Καίσαρ». Ἡ δὲ ἡρώϊνη Ἑλένη ἡ Ναρβωνίτις ἐν τῷ δράματι τῷ ἐπιγραφομένῳ «Πάντα τὰ καλῶς λήγοντα ἔχουσι καλῶς» φρονεῖ καὶ ἀποφαίνεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. «Πολλάκις, λέγει, ἔχομεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προσδοκώμενα φάρμακα. Αἱ θεῖαι Μοῖραι δίδουσιν ἡμῖν ἐλευθέραν ἐξουσίαν καὶ τότε μόνον γίνονται ἐμποδῶν τῶν ἡμετέρων σκοπῶν, ὅταν ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπρακτῶμεν». Ἡ σαφεστέρα ἐξήγησις τῆς ιδέας ταύτης ὑπάρχει ἐν τῇ ἐπομένῃ σκέψει τοῦ Ἐδμόνδου, προσώπου τῆς τραγωδίας «ὁ βασιλεὺς Λήρ». «Παράδοξος τῶν ἀνθρώπων ἀλαζονεία! Ἐὰν τὰ καθ' ἡμᾶς ἔχουσι κακῶς ἔνεκα ἰδίων ἡμῶν σφαλμάτων, μεμφόμεθα ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις συμφοραῖς τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων ὡς εἰ ἐγινόμεθα κακοῦργοι μὲν ἐξ ἀνάγκης, ἡλίθιοι δ' ἐξ ἐπιτακτικῆς βουλήσεως τοῦ Θεοῦ, πονηροὶ δὲ, κλέπται καὶ προδόται ἐξ ἐπικρατήσεως τῶν ἐν τῇ σφαίρᾳ κύκλων, μέθυσοι δέ, μοιχοὶ καὶ ψεῦσται ἐκ καταναγκαστικῆς ὑπακοῆς εἰς τὴν δύναμιν τῶν πλανητῶν, καὶ τελευταῖον ἔνοχοι τῶν πάντων ἐκ βίας θεῶν. Θαυμαστὴ πρόφασις τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις θέλει νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς τοὺς ἀστέρας τὴν μομφὴν τῶν παθῶν του!»